

pellatur, propterea quod filiorum est timere patris offensam; estque timor rectus, castus, ac tandem virtutum loco reponendus; quandoquidem ex honesto amore, ordinataque charitate oritur.

Ad vltimum respondemus ex dictis: haud negare nos alios adesse virtutum habitus a charitate distinctos; cuiusmodi sunt fides, spes, timor, cetera. Neque vitis nos accensemus peccatorum detestationem ex eorundem turpitudine excitatam, aut bonum opus mercedis aeternae intuitu per actum, aut fidem, quae a charitate disiungitur; quae omnia illarum propositionum Adsertores propugnabant: profitemur nos e contrario omnia haec virtutum habitus esse, bona etiam in se considerata; contententes insuper, formam, ac perfectionem virtutis illa habere ab amore, seu charitate; non habituali illa quidem, sed actuali, vt saepius adnotauimus.

Itaque merito damnata est ab Alexandro VIII. septima ea propositio; quoniam multa opera deliberata recte fiunt absque charitate habituali, et sine inhabitantis Spiritus Sancti gratia: plurima etiam spectato officio, et secundum operis substantiam recta sunt; neque a noxia cupiditate proficiscuntur; tametsi virtutis laudem ex alio quouis capite minime promereantur, eo quod recto relationis ordine destituta sint.

Propositio vero nona, non ob allatam rationem tantum proscripta est, sed potissimum, quoniam peccatum philosophicum adstruere videretur; quod idem Pontifex damnat ibidem. Sed et falsa in hoc est, quod supponit peccati detestationem ob eius turpitudinem non ortum ducere ex amore honestatis; quem esse rectum, atque ad virtutem constituendam idoneum non denego, his tamen seruatis, quae de virtutis norma tradita sunt. Hinc quicumque intuitu coelestis beatitudinis operatur, amoris ordinem tenet; nam rectum sane est aeternam diligere beatitudinem.

Denique damnatae sunt aequo iure ceterae propositiones, cum doctrina Ecclesiae catholicae apertissime pugnant; vt vel ex sola earundem lectione intelligitur. Adstruunt enim illae, quod etiam sine charitate remaneant habitus fidei, aliarumque virtutum, ac istarum actus ex se vitio labefactentur. Quid vero doctrina a nobis iam iam exposita? Contrarium explicate firmat, testaturque.

LIBER VIII.

Qui de theologice virtutibus ex instituto pertractat.

CAPVT I.

Quid Fides sit; cuius insuper necessitatis ad salutem, resoluit.

Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

Necessaria fuit semper fides Mediatoris ad salutem: explicita quidem Incarnationis, et Trinitatis in lege noua; non ita in veteri.

Definitionem fidei prima adsertione firmatam tradit Paullus ad Hebraeos scribens cap. xi. At Erasmus putat non definiri verbis illis fidem, sed laudari. Et ex Theologiae Tractatoribus sunt qui dicant, definitionem istam esse descriptiuam, minus etiam accuratam esse; vt Iueninus, (1) et L' Herminier. (2) Ac id probat auctor iste ex eo, quod Apostolus non explicat ibi fidei naturam per genus, et differentiam; quod fides non se extendat ad res sperandas tantum; nam fide credimus etiam infernum, quem timemus; quod fides non modo versatur circa ineuentia, sed et circa res euidentes; cuiusmodi sunt Dei existentia, et animorum immortalitas. Hinc existimant hi Theologi accuratius ab eisdem definiri fidem sic: "virtus diuinitus infusa, per quam intellectus firmiter assentitur his, quae a Deo reuelata sunt, propter ipsius reuelantis auctoritatem."

Verum quis istiusmodi sine stomacho audiet? Non tradidit Paullus definitionem suam ad Dialectices regulas verbo exactam; sed quod ad sensum attinet, longe Paullina definitio accuratior, ac sublimior videtur, ac sic illa scholasticorum. Quid si ab illo fides

Ss 2

subs.

(1) Tom. vi.

(2) Tom. viii.

substantia dicitur? Est triplici, eoque veru sensu. Nam virtus haec firmam adeo sperandarum rerum gignit persuasionem, vt iis tam firmiter assentiamur, ac si reuera iam subsisterent, ac oculis nostris obuersarentur praesentia. Praeterea et substantia dicitur, quoniam spei nostrae basis est, et fundamentum. Demum et dicitur substantia, quoniam beatitudinis inchoatio est, et quemadmodum substantia est in rebus qualitarum omnium substratum, sic et fides est prima virtus infusa, cui aliae superadduntur.

Primum interpretationem tradunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophilactus, alii; necnon Estius, et Tirinus. Iuxta secundam expositionem communiter traditam intelligimus fidei virtutem, quae salutis initium est, non esse fiduciam illam, quae est actus spei, atque fidem praexistentem supponit. Tertiam intelligentiam apud Lyrantum legere est.

Nomine autem rerum sperandarum, quo Paulus vitur, fidei obiectum intelligitur, Deus primum, in quem tendimus, gloriam, resurrectionem; et ne quis putet haec tantum esse credenda, addit Apostolus, argumentum non apparentium; hoc est, non solum indicium, sed etiam firma persuasio, et assensus firmissimus; ita vt sensus sit, quod sicut in dialecticis est elenchus, seu ratio explorandi argumenta, vnde scientiae firmitudo pendet, ita in credendis fides est illa, per quam habetur certa probatio eorum, quae non apparent, nec mouent sensum.

Habemus igitur quid reponamus scholae Doctoribus praefaram definitionem notantibus. Primo quidem, substantiae, seu hypostasis vocem in ea appositam, metonymice esse accipiendam; atque ita non tantum significare christianae spei fundamentum, et basim, sed insuper virtutem, ac supernaturalem qualitatem, quae causa est firmissimae illius persuasionis, qua reuelata mysteria nostro intellectui firmissime inhaerent. Substantia enim metonymice idem est ac virtus, seu causa faciens subsistere in intellectu.

Secundo dicimus: addidisse Paulum argumentum non apparentium, vt demonstraret pertinere ad fidem plurima, quae non sperantur, ea item omnia, quae non apparent, et reuelata sunt.

Ad tertium respondemus: animorum immortalitatem, Deique existentiam, sicut et alia his similia, et nobis euentia, ad fidem pertinere, quatenus ob solam Dei reuelationem creduntur, ab iis etiam, qui demonstrationis vim non percipiunt; non vero quate-

nus

nus a nobis certo argumentorum genere comprobantur. Itaque retinenda, ac ceteris quibuscumque praeferenda Paullina fidei definitio est.

Altera propositio illud principio supponit, quod extra omnem dubitationem est; scilicet, necessariam esse internam fidem in adultis, ut aeternam beatitudinem consequantur. Scribit enim Apostolus ad Rom. x.: »corde enim creditur ad iustitiam;« et ad Hebr. xi. »sine fide autem impossibile est placere Deo.« Atque hanc fidem necessariam esse ad iustificationem Tridentina Synodus definiit: (3) cuius definitio nequit de fide exterius tantum expressa intelligi; nam fidem dicit, qua libere, animoque mouemur in Deum, credentes quae diuinitus reuelata, et promissa sunt.

Supponit insuper necessariam fidem etiam externam ei, qui in Ecclesiae gremio nutritur, ac sensuum integritate pollet: nam si mysteria hic negligat, neque donatur gratia, neque gloria donatur ob voluntarium negligentiae crimen. Quin, huius iure praescribitur Ecclesiastico, vt memoriter teneat Symbolum, Decalogum, et Orationem Dominicam. Vnde Augustinus: (4) »nescio, inquit, qua fronte se christianum dicat, qui paucos versus in Symbolo, vel oratione Dominica parare dissimulat.« Itaque in vniuersum haec propositio statuit necessitatem fidei ad salutem, vt qui ea careat, aeternam salutem non assequatur.

Iam vero in hoc nouae legis statu necessariam ad salutem esse fidem explicitam Dominicae Incarnationis, ac Trinitatis, probatur primo ex Scripturis. Legimus enim Marci xvi.: »euntes in mundum vniuersum, praedicate Euangelium omni creaturae: qui crediderit, et baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.« Euangelium autem fidem explicitam Incarnationis, ac Trinitatis insinuat; eamque fidem Matth. vltimo profiteri debemus in baptisate suscipiendo, sine quo regnum Dei non obtineri Dominus ipse adfirmat Ioan. iii.

Probatu secundo ex Augustino scribente: (5) »postea vero quam magnum pietatis sacramentum manifestatum est in carne, et vocandis omnibus gentibus Christi aduentus illuxit, in quem et illi Patres crediderant, sed huius fidei oliuam suo tempore manifestandam, in illius arboris, de qua Apostolus loquitur, tamquam

(3) Sess. vi. capp. 6. et 8.

(4) Epist. nunc clvii.

(5) Serm. nunc iii.

»quam radice seruabant,« ceter. Deinde: (6) »puto autem fidem Christi, quae postea in reuelationem venit, in occulto fuisse temporibus Patrum nostrorum, per quam tamen etiam ipsi Dei gratia liberati sunt.« Augustino subscribit S. Thomas, dicens: (7) »in secundo autem statu post peccatum ante aduentum Christi quidam habebant fidem explicitam de Redemptore, quibus reuelatio facta erat, qui maiores dicebantur. Quidam autem, ut minores, fidem implicitam habebant in fide maiorum: unde et eis sacramentum Redemptoris sub signis sacrificiorum proponebatur. In tertio autem statu, post aduentum Christi, quia iam Misterium Redemtionis impletum est, et corporaliter, et visibiliter, et praedicatum, omnes tenentur ad explicitam credendum. Et si aliquis instructorem non haberet, Deus ei reuelaret, nisi ex sua culpa remaneret.«

Ex quibus hoc eruitur argumentum: si fides explicita Christi necessaria non esset, et quidem necessitate quam vocant medii, ad salutem, ille qui non haberet instructorem, utpote inuincibiliter Christum ignorans, posset sine fide in illum saluari: non igitur oporteret, quod Deus eum per semetipsum instrueret. Ergo quum sentiat S. Thomas, Deum talem instructorem missurum, nequit ille homo sine fide eiusmodi saluari. Quare S. Augustinus loquens de Cornelio, ait: (8) »si posset sine fide Christi esse saluus, non ad eum aedificandum mitteretur architectus Apostolus Petrus.

Huic argumentationi ex his, quae sequuntur, robur accedit. Prima: si promulgato euangelio non esset necessaria fides Christi explicita omnibus adultis ad salutem, frustra Apostoli tot tantosque labores mundum vniuersum circumeundo suscepissent, ut euangelium praedicarent, nomenque Christi promulgarent. Sic quia in lege veteri sat erat implicita Mediatoris fides pro iustificatione, Patriarchae, ac Prophetae, quibus vtrumque Misterium fuerat reuelatum, non curarunt explicitam proponere populo, et haec Misteria eidem exponere.

Secunda: quia nullus in lege gratiae saluari potest sine Baptismo, aut in re, aut in voto suscepto: sed Baptismus est professio explicita Christi, et Trinitatis, et vortum Baptismi fidem Christi explicitam includit: ergo necessaria haec ad salutem est. Hinc Bernar-

(6) Epist. clxxvii.

(7) In III. Sent. dist. xxv. q. 2. art. 2. q. 2.

(8) Lib. de praedest. ss. cap. 7.

nardus ait: (9) »fidem euangelii solam interdum sufficere ad salutem, et sine ipsa sufficere nihil.«

Postrema: ꝑeccul enim rationi opinio contraria innuitur? Huic scilicet, sine fide explicita Christi posse etiam in lege gratiae homines iustificari, et saluari; quoniam fides explicita Christi ex ipsius natura non requiritur ad iustificationem, et salutem; quum in lege veteri sine illa cum sola fide implicita iustificarentur, et saluarentur.

Ꝫt quam inefficax haec ratio non est? Neque enim Baptismus, siue in re, siue in voto, ex sui natura requiritur ad iustificationem, et salutem, quum in lege veteri sine illo iustificarentur, et saluarentur; et tamen sine Baptismo, siue in re, siue in voto, nemo in lege gratiae potest iustificari, et saluari. Ergo quum eadem ipsa lege, et mandato iusserit Christus euangelium, et fidem suam praedicari, dicens Marci xxi.: »praedicate euangelium omni creaturae: qui crediderit, et baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur:« euincitur inde, sine explicita fide Christi neminem posse salutem adipisci: ꝑecquid enim est in euangelio nisi explicita Christi fides?

Verum, quam falso insuper haec ratio supponit non esse in hoc nouae legis statu necessariam Christi explicitam fidem ad iustificationem? Clamat Apostolus ad Galatas scribens cap. ii.: »scientes autem quod non iustificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi; et nos in Christo Iesu credimus, ut iustificemur ex fide Christi.« Clamat Synodus Tridentina dicens: (10) »distinguntur autem ad ipsam iustitiam, dum excitati diuina gratia, et adiuti, fidem ex auditu concipientes, libere mouentur in Deum, credentes vera esse, quae diuinitus reuelata, ac promissa sunt, atque illud in primis, a Deo iustificari impium per gratiam eius, per redemptionem, quae est in Christo Iesu.«

Clamat Augustinus, ubi scribit: (11) »itaque sine ista fide, hoc est, sine fide vnus Mediatoris Dei, et hominum, hominis Christi Iesu, sine fide inquam Resurrectionis eius, quam Deus hominibus definiuit, quae vtrique sine Incarnatione eius, et morte non potest veraciter credi: sine fide ergo Incarnationis, et mortis, et Resurrectionis Christi, nec antiquos iustos, ut iusti essent,

»a

(9) Tract. de Bapt. cap. 2.

(10) Sess. vi. cap. 6.

(11) De peccat. orig. cap. 24.

na peccatis potuisse mundari, et Dei gratia iustificari, veritas christiana non dubitat. « Quid clarius dici poterat?

De cetero necessariam quoque hanc fidem fuisse in veteri lege, etsi non explicitam, multipliciter in secundae eiusdem adsertionis partis probationem demonstratur. Primo enim, Paullus ad Galatas scribit cap. iii. : « quoniam autem in lege nemo iustificatur apud Deum, manifestum est, quia iustus ex fide viuunt. » Et ad Hebr. xi. : « in hac enim testimonium consequuti sunt senes. » Profecro, Apostolum loqui etiam de fide Mediatoris liquet ex cap. iii. epistolae ad Romanos, ubi ait : « iustitia Dei per fidem Iesu Christi in omnes, et super omnes, qui credunt in eum : non enim est distinctio, » eest. Et paulo infra : « vnus est Deus qui iustificat circumcisionem ex fide, et praepitium per fidem. »

Secundo : Augustinus haec habet : (12) « etiam antiquos iustos habuisse ipsum spiritum fidei, hoc est Incarnationis Christi. » Et : (13) « ipsum antiqui Sancti Venturum in reuelatione spiritus cognouerunt, et prophetauerunt : et sic salui facti sunt credendo quia veniet, sicut nos salui effimur credendo quia venit. »

Tertio : ratio id ipsum suadet : nam fides est vna, et vnum spiritum ingenerat, eandem salutem affert, et ab exordio generis humani vna semper, et inuariata fuit, vt ipse Augustinus commonstrat. (14) Fuit igitur et omni tempore necessaria.

Verum, non fuisse necessariam fidem explicitam diuinitatis Christi primo docet Paullus, scribens ad Hebraeos cap. x. legem habuisse vnam futurorum bonorum. « Docet secundo Augustinus, ubi ait : (15) « erat tamen antiquis iustis aliquod occultum, quum tamen et illi eadem fide salui fierent, quae fuerat suo tempore reuelanda. » Docet tandem discrimen inter vtrumque testamentum; in quorum primo mysteria, quae nunc sunt reuelata, inuolucris tegebantur legalium.

COROLLARIA.

Ex his autem, quae in priore propositione diximus, colligitur apertissimae assensum fidei firmissimum esse; per quod ab opinione, quae animi haesitationem non excludit penitus, secernitur. Quod si quis insuper ex nobis quaerat, num assensus huiusmodi liber sit, an

(12) Epist. clvii. ad Hilar.

(13) De catechiz. rudibus 28.

(14) In Pal. l. aliis etiam in locis.

(15) Epist. clxxxvii. ad David.

an supernaturalis, an discursiuus; (nam ista quaereret quibusdam in delitiis est) hoc habemus responsum : aliam scilicet esse euidetiam diuini testimonii, diuinae etiam reuelationis, aliam obiecti, et rei reuelatae. Euidens nobis est, Deum nec falli, nec fallere; institutum ab ipso Ecclesiam, hancque eius spiritu duci; certissimum proinde quidquid ea credendum nobis proponit, vt Trinitatem, Incarnationem, Eucharistiam. At haec obscura sunt, et tenebris inuoluta, velut quae sensum nostrum subterfugiunt, et rationem nostram longe excedunt, neque ad ea inuestiganda pertinere aliquo modo possumus.

Hinc assensus fidei nostrae liber vel maxime est, quoniam Iteer Dei reuelantis auctoritas certa sit et explorata, tamen obiectum non est euidens, sed imperium, atque valde obscurum. Est quoque assensus nostrae fidei supernaturalis, quum ratione reuelationis, nam nullo rationis lumine fidei mysteria, Deo non reuelante, apprehendi possunt; tum ratione firmissimae certitudinis, quia haec nulli rationis momento innititur, sed praedicationi Apostolorum, miraculorum virtuti, et Spiritus Sancti subministrati; tum denique ratione pie motionis, quoniam voluntas nostra trahi ad humanae assensum debet, repugnantibus rerum sensibilibus imaginibus, aliis etiam contradicentibus.

Est demum assensus noster suo modo discursiuus : nam mens ad credendum inflectitur ob euidetiam diuinam reuelationem; et ex principio noto veritatem infert, quae ex naturalium scientiarum principis duci nequitiam valet.

Colligitur praeterea; obiectum fidei, quod materiale vocant, esse veritatem omnem a Deo reuelatam, siue ad credendum propositam : haec si sensum, humanamque rationem excedat, atque in-euidens sit, fidei obiectum est necessario, vt dicitur, et per se : cui scilicet certum, ac constantem assensum haud praeberemus, nisi reuelatum esset; cuiusmodi est Trinitatis Mysterium : si autem sit aliunde euidens, fidei obiectum per accidens tantum est, ac quatenus ei assensus praestatur ob Dei reuelantis auctoritatem; quum tamen illud per naturalem quoque rationem comparetur; cuiusmodi Dei existentia est. Hinc liquet quam molesta, ac inuicilis quaestio ea sit, an videlicet, fides valeat cum euidetiam obiecti consistere : quam otiosi scholastici in infinitum protrahunt.

Quodnam autem sit obiectum formale fidei Theologi non vna Tom. III. Tt. ni-

nimiter resoluunt, quibusdam affirmantibus esse summam Dei veracitatem, aliis diuinam reuelationem. Momenta quibus vtriusque opinionis adsertores mouentur, notissima sunt. Hinc placet nobis, tot metaphysicis partitionibus omissis, prima sententia; nam diuinam reuelationem potius vt medium agnoscimus, per quod nobis credenda proponuntur, vt lumen medium est ad visionem corporum coloratorum. Quod innuere videtur Apostolus ad Romanos scribens cap. x. v. 17.: »fides ex auditu, auditus autem per verbum Christi.«

Hic vero, quandoquidem de fidei obiecto quaestio mota est, vtiliter nimis cum clarissimis Theologis discutiendum, an credibilia obiecta temporis successu creuerint; in quo dissidentes mutuo Theologos inuenimus. Ex vna parte stant Magister, S. Thomas, Scotus, et alii, adserentes, etiam ab ipso mundi exordio vnã, eandemque fuisse fidem quoad substantiam credibilium.

Ex altera Theologi Recentiores tenent vsque ad Apostolos, Spiritusque Sancti aduentum semper per nouas reuelationes obiecta fidei creuisse; post illud vero tempus eandem fidem perpetuo mansisse. Existimo vtramque sententiam veram suo sensu esse. Si enim obiecta fidei secundum substantiam accepta intelligantur praecipua Mysteria, aut explicite, aut implicite credenda, eadem semper fuerunt: enim vna fides est, sine qua impossibile est placere Deo; omnesque antiqui foederis Patres eundem cum nobis fidei spiritum habuere, vt Apostolus ait: ideoque, vt loquitur Augustinus, (16) »tempora variata sunt, non fides.« Quod si fidei obiecta explicite accipiantur, haud dubium quod semper creuerint vsque ad Euangelii promulgationem. Plura enim in lege naturae Abrahamo, aliisque Patribus reuelata sunt; plura per Mosem, et Prophetas patuerunt; plura sub Christo Domino patefacta sunt ac completa: nec tamen credendorum substantia immutata est.

¿Quidni autem ab aetate Christi Domini, et Apostolorum? Adeo manifeste expressa, et reuelata omnia fidei mysteria sunt, vt non nisi accidentaliter mutatio euenire potuerit, aut rerum particularium euentu, aut singularium propositionum definitione, eadem semper veritate perseuerante, in qua omnia religionis capita, et vniuersalia omnium dogmatum fundamenta inuariata consistunt. Ergo quidquid temporis decursu ab Ecclesia statutum est, Apostolica Traditione, diuinisque Scripturis praecontinebatur.

CA-

CAPVT II.

Quaestionem de fidei resolutione, ac analysi, ad quam haeretici nos inuitos prouocant, resoluit, ac firmat.

Fidei nostrae resolutio nec in humanum ratiocinium, nec in priuatum spiritum fit.

Sed neque iudicium de fidei quaestionibus ex solis Scripturis repeti valet; viui iudicis auctoritate sublatã.

Prioris propositionis primam partem testantur apertissime Scripturae, Matth. enim xi. ait Christus: »confiteor tibi, Pater, Domine coeli, et terrae, quia abscondisti haec a sapientibus, et eruditis, et reuelasti ea paruulis.« Et cap. xvi.: »beatus es Simon Bariona, quia caro, et sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui in coelis est.« Deinde Paullus in priori ad Corinth. ii. scribit: »et sermo meus, et praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis, sed in ostensione spiritus, et virtutis; vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute Dei.« Sunt et alia Scripturarum testimonia his affinia.

Ex quibus istud conficitur argumentum: si fides nostra in ratiocinium humanum tandem resoluatur, ita vt humana ratio norma foret ad quam fides exigenda esset, mysteria fidei non essent abscondita sapientibus; imo ad ea percipienda magis idonei essent viri docti, quam mansueti, ac humiles. Nec opus esset ad credendum diuina reuelatione, sed sufficerent hominum ratiocinia, et philosophorum argumentationes. Neque confirmanda apostolica praedicatio esset signis in Christi nomine patris, sed tantum eruditione, qua vitur hominum sapientia. Neque inseretur fidei donum virtute Dei, et munere Spiritus Sancti, sed humana institutione, et naturali intelligentia: at secundum Christi Domini, et Paulli testimonium omnia haec in fidei negotio eueniunt: non ergo in humanum ratiocinium fidei resolutio fit.

Tr 2

Idem

Idem docuerunt Patres. Basilius enim, (1) appellat fidem » assensum nulla praeuia inquisitione intentum. « Augustinus haec habet: (2) » fides . . . debet praecedere intellectum, vt sit intellectus fidei praemium. Propheta enim apertissime dixit Isaia vii. v. 9. » nisi credideritis, non intelligetis. « Item scribit: (3) » credimus vt agnoscamus; non cognoscimus, vt credamus: quid enim est fides, nisi credere quod non vides? « Athanasius quoque dicit: (4) » non enim de re euidenti concepta, fides dici poterit. « Et Ambrosius: (5) » rationem praeueniat fides. « Tandem Gregorius Magnus: (6) » fide, inquit, velut fama Deum cognoscimus. « Et: (7) » nec fides habet meritum, cui humana ratio praebet experimentum. «

Suffragatur Scripturae, ac Patrum testimonii multiplex ratio. Prima: fides, Apostolo commendante, est conuictio, seu argumentum rerum non apparentium; sed quae ratione percipiuntur, non solum apparent, sed etiam scientiam generant: non ergo in humanam rationem fides nostra resoluenda est.

II: Si non essent credenda ea, quorum rationem reddere non possumus; habenda essent tanquam falsa ea, quorum causam non valemus ostendere; vt de plurimis naturae mirabilibus, quae commemorat Augustinus, (8) infideles negantes poenarum aeternitatem, quod rationem id superet, his verbis perstringens: » hi tamen fidei reprehensores, exactoresque rationis, quid ad ista respondent, de quibus ratio reddi ab homine non potest, et tamen sunt, et ipsi rationi naturae videntur esse contraria? «

III: Si ad fidem necessaria esset disquisitio rerum, quae proponuntur, et ad trutinam rationis omnia reuocanda forent, neque certae, et exploratae auctoritati esset obsequenter acquiescendum; immerito laudaretur Abraham, qui diuinis promissis de futura seminis sui propagatione emortuo iam corpore contra spem in spem credidit: immerito etiam Sanctissima Dei Genitrix, quae Angelo nuntiantem ratione fidem praeueniens, humilem praebuit assensum: immerito Apostoli, qui ad vnus vocis imperium sequuti sunt Dominum; immerito denique Patres omnes, qui ad haec vsque temporis sola auctoritate ineffabile Trinitatis mysterium contra haereticos

(1) Hom. in Psal. cxv.

(2) In Sermon. de verb. Dom. nunc. 135.

(3) Tract. xl. in Ioan.

(4) Lib. de salut. Aduentu.

(5) Lib. 1. de Abrah. cap. 3.

(6) In lib. 1. Reg. cap. 4.

(7) Hom. xxvi. in Euang.

(8) Lib. xxi. de Ciuit. Dei, cap. 5.

propugnauerunt. Commendanda potius esset Sara, quae ait dubitans: » Num vere paritura sum anus? « Commendandus Zacharias, qui fidem ratione tentauit, commendandi discipuli ob duritiam cordis, Christi resurrectionem credere nolentes. » Ast haec quis adserere audeat? Hoc argumento vsus est Bernardus contra Petrum Abaelardum; et Paullus ipse in cap. xi. ad Hebraeos, vbi fidem ex actis Patrum antiquorum laudat.

IV: Si fidei capita ratione expendantur, aut occurrent menti argumenta probabilia, aut demonstrationes certae: si primum, opinionem gignent, non fidem corroborabunt; neque habebimus firmiorem propheticum sermonem, sed circumferemur omni vento doctrinae. Si autem secundum, nullum erit fidei meritum, neque christiana Religio sublimior erit Graecorum philosophia: igitur humanum ratiocinium nullius utilitatis esse potest in fidei analysi. Inuicissimae sane contra haereticos argumentationes istae sunt.

Hinc tamen haud subinferendum fidem adeo inimicam rationis esse, vt ea, quae proponit, ratione quoque examinari non sinat. Hoc tantum fides ex postulat, quod naturae ratio fidem sequatur, nequiquam praecedat: quod non moueat ad credendum, non imperet fidem, sed eidem tanquam ancilla deseruiat. Quum enim fides, esto supra rationem sit, rationi tamen non contrarietur, quia verum vero non contrariatur; quamuis ea, quae dicat, non ratione, sed auctoritate dicentis credenda sint; tamen paritur, vt ostendamus, eadem rationi naturali non repugnare.

Iraque prius credendum vnice ob auctoritatem Dei dicentis, quae sola ad assensum moueat; dein, si placet, ostendatur, ea, quae credit, rationi naturali non repugnare. Ita Augustinus hortatur, (9) vt qui quaestiones contra fidem proponit, prius sit christianus, et credat.

Secundam eiusdem propositionis partem, videlicet, fidei non traie resolutionem non fieri in spiritum discretionis, qui cuilibet priuato fideli adsit, haec argumenta euincunt. Primum: » Vnde nam habent aduersarii, dicant amabimus, promissum a Deo Spiritum Sanctum cuique fideli, etiam mulieri idiotae, vt ei specialiter adsistat, ne in iis, quae fidei sunt, discernendis erret? Nos, vt probemus Spiritum Sanctum specialiter assistere Ecclesiae ne in hoc erret, inter cetera adferimus verba Christi ad Petrum Lucae xxii. scilicet:

(9) Epist. nunc. cvi. ad Deo gratias, q. 6.

ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Si autem Spiritus Sanctus cuiuslibet fidei adhsit, iur pro solo Petro, Ecclesiae personam gerente, Christus rogat? Si quisque potest suo spiritu ea, quae fidei sunt, sine errore discernere, iur ceteri confirmandi erant per Petrum?

At reponunt, hunc discretionis spiritum promissum haberi verbi illis i. ad Corinth. 2.: »spiritualis autem iudicat eximia, et ipse a nemine iudicatur... Nos autem sensum Christi habemus. Item verbis illis i. Ioan. 2. vbi sic fideles hortatur: »et vos vnctio nem, quam accepistis ab eo, maneat in vobis. Et non necesse habetis, ut aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium; et sicut docuit vos, manete in eo. Spiritum ergo vnctionis habent fideles, qui doceat ipsos, ut non egeant ab alio doceri, quo omnia iudicent, et ipsi a nemine iudicentur.

Quam autem falso haec reponunt? Esto homo vere spiritualis; quatenus vere agitur, ac regitur a spiritu Dei, recte omnia iudicet; et dum manet in vnctione spiritus, qui eum docuit, non egeat ab alio doceri; quis tamen certus est se semper agere ut spiritualem, seu a diuino spiritu agi? Vnde hanc habere valet certitudinem? Multi se a spiritu Dei agi purant, qui a diabolico spiritu aguntur, vel saltim a spiritu proprio. Ita iii. Reg. cap. 22. Dedit Deus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum Achab, qui tamen spiritum Dei se habere existimabant: hinc vnum ex eis Michaeam verum prophetam alloquens v. 24. ait: »me ne ergo dimisit spiritus Domini, et loquutus est tibi?»

Optime itaque i. Ioan. 4. monemur: »nolite credere omni spiritali, sed probate spiritus, si ex Deo sint. Si igitur debemus probare, et diiudicare spiritum, non potest hic iudex noster esse: non enim licet iudicem iudicare. Vnctio autem, de qua ipse Ioannes loquitur, non est spiritus discretionis, quem sectarii excogitarunt; sed fides ipsa, quam Apostoli docuerant, a qua monet ne excidant, sicut alii fecerunt; quum ipsa doceat omnia, ne vterius egeant, ut doceantur; omnis enim doctrina ab ipsa distans, seu cum illa pugnans, mendacium est. Vnde praemisera cap. 26.: »haec scripsi vobis de his, qui seducunt vos. Ergo quando subiungit: »non necesse habetis, ut aliquis vos doceat; sensus est: sufficienter e-

doc-

docti estis ea, quae credere debetis, ab Apostolis; neque opus est, ut aliam doctrinam audiatis: haec in vobis maneat: nam quaecumque alia mendacium est. Imo si fideles illi spiritum discretionis, quo inter veram, et falsam doctrinam possent diiudicare, accepissent; non oportuisset, ut eos moneret Ioannes, ut a falsa doctrina cauerent, quam per spiritum discretionis nosse, et declinare porcrant.

Secundum argumentum, a posteriori, ut dicunt, ducunt, est huiusmodi: quum heterodoxi in tot discrepantes sectas dispersi sint, contrariis sensibus scripturas interpretantes; quantum vna quaelibet spiritum se discretionis habere iactat; vel dicendum, spiritum hunc sibi esse contrarium, atque in vna secta verum dicere, et in alia falsum; vel, quod verum est, nullam ex spiritu Dei loqui, sed ex spiritu mendacii.

Addendum quod hoc priuato spiritu admissio, ampla via adaperitur schismatibus, et haeresibus, atque omnis praeluditur exitus pro illis extripandis. Si enim vnus affirmet, Scripturam ita, et in hoc sensu loqui, alter oppositum dicat; ac vterque se id a Spiritu Sancto interius sibi loquente excipere adserueret; quis poterit alterutrum erroris arguere? Certe, si hunc spiritum iactassent Ariani, Nestoriani, et quotquot ante Lutheranos, et Calvinistas haeretici extirerent, incassum aduersus ipsos Concilia coegisset Ecclesia.

Atque illud hac in re magis magisque mirandum, quod huiusmodi spiritus adsertores negent, spiritum hunc Ecclesiae adstere, quam tamen Christi testimonio, Matth. xviii. expresso, qui non audierit, ut ethnicus, et publicanus habendus est; eiusque respuant magisterium, quod postea collocant in vnoquoque, scilicet, in fabrico, barbitonsore, in vetula etiam rudi, ac idiota: quod Apostolis hic spiritus datus non fuerit; qui Christi verba non intelligentes, non semel in erroris periculum adducti sunt, nisi a Christo fuissent edocti; et tandem, quod spiritus huiusmodi non adsit Ecclesiae Catholicae; adsit vero Ecclesiis Lutheranorum, et Calvinistarum; vti Pseudosynodus Dordrechtana sibi eum arrogat, anno 1618. contra Arminianos, his verbis: »Synodus inuocato Dei nomine sancto, suae auctoritatis ex verbo Dei probe conscia, cetera. Quam autem inuicem pugnantia, inuerisimilia, impia etiam, ac blasphemata haec non sunt?

Ad secundam propositionem quod attinet, qua adseritur iudicium de fidei quaestionibus ex solis Scripturis repeti non posse, viui iu-

iudicis auctoritate sublata, eam peruulgato hoc argumento Cl. Melchior Canus demonstrat. (10) Potest contingere, vt in quaestione veniat canon ipse Scripturarum: haec vero quaestio quonam pacto ex sacris litteris componi poterit? Sit impius aliquis, qui vtrumque testamentum reiiciat, per quam alterius testamenti auctoritatem poterit controuersia ista resolui? Per nullam scilicet.

Consimile argumentum formatur, si de authographia vnus libri, aut vnus textus oriatur contentio; neque occurrit in alio libro; ex. gr. historiam Susannae, aut Adulterae: quomodo terminanda haec concertatio? Contendat praeterea aliquis recipiendos in canone Scripturarum libros apocryphos, aut ab haereticis confictos, vt inductos a Basilide Prophetas; Bartholomaei, et Nicodemi Euangelia, aut a nonnullis Patribus commendatos, vt Hermam, Petri Apocalypsim, alios. Undenam momentum sumemus vt eos inter apocrypha scripta reponamus? Itaque quaestio de Scripturarum canone ambigua manebit; manebunt et quaestiones omnes relatae nisi ad Ecclesiae iudicium confugiatur.

Veritatem hanc hoc alio argumento commonstramus: Potuit institui quaestio erga intelligentiam vnus Scripturae textus, quem vtraque pars contendat diuersum sensum habere. Ex. gr. circa hunc textum »hoc est corpus meum:« quae quidem verba proprie, et ad litteram accipiunt Lutherani; Calvinistae autem symbolice, et figuratiue; aut circa hoc aliud testimonium, »baptizantes eos in nomine »Patris, et Filii, et Spiritus Sancti« quod Anabaptistae de solis adultis accipienda esse dicunt, alii de omnibus promiscue: quod si ex sola Scriptura quaestiones istae deriuntur; quare haeretici eundem sensum non assequuntur? Cur idem dogma vnanimiter non propugnant? Quod si ambigui sunt textus allati, quare non proferuntur alii, tam expressi, vt eisdem aduersarij acquiescere teneantur?

At, tametsi proferentur, nonne responderet Aduersarius, vt Faustus Augustinus: (11) »quomodo ille, cui non credo, profert mihi »Scripturas, quibus de illo credam; et eis ipse conatur dare auctoritatem, quum ego ipsi non credam?« Quomodo, inquiet Calvinista, affert aduersus me Lutheranus Sacram Scripturam, qua ipsi credam, si ipsi sensum Scripturae non percipit? Atque similia contra Calvinistam reponit Lutheranus: vnde nullus litigatorum finis, sed bella, dissidiaque aeterna inter sectarios vigent.

Aci

(10) Lib. II. cap. 7.

(11) Lib. XIII. cap. 4.

Accedit tertia argumentatio: enim, vt possint vtrique litigantium rationes audiri, distinguendum est iudex et norma. Sic dum testamento condito, et viro defuncto, qui de haereditate disposuit, nequeunt propinqui in concordiam duci; norma quidem ad litem dirimendam sunt tabulae a Notario conscriptae; sed neuter iure bona testatoris adquiret, si vnus aut negat producta instrumenta, aut ex his suae causae patrocinium petat, neque sit vnus iudex, qui dissidentes audiat, et sententiam dicat. Sic quoque post Christi Domini mortem litem nobis haeretici ad haec vsque tempora tentarunt, ac illorum vnusquisque sacram Scripturam pro se prouulit; nos etiam eam tamquam Dei testamentum recipimus, fidei item regulam habemus.

Verum quomodo dignoscendum erit, ad quos haereditas pertineat, si producentibus nobis aliquos Scripturae libros sectarii respondent; non est hoc Domini testamentum; alia est testatoris mens? Indubium ergo quin iudicis vni sententia necessaria sit, qui sensum, et veritatem decernat. Hinc apposite Augustinus ait: (12) »quare litigamus? Non inestatus mortuus est pater: fecit testamentum, et mortuus est. Tandiu contenditur de haereditate mortuorum, quamdiu testamentum proferatur in publicum; et quum »prolatum fuerit, tacent omnes, vt tabulae aperiantur, et recitentur. Iudex intentus audit, aduocati sedent, vniuersus populus suspensus est, vt legantur verba mortui.«

Postremo comprobatur veritatem istam rerum euentus. In lege veteri, non ad mortuos codices dissidentes remittebantur, sed, vt legitur Deuter. XVII. ad »sacerdotes leuitici generis, et ad iudicem, »qui erat illo tempore.« Atque mentiuntur, more suo, haeretici, dicentes spectasse ad Sacerdotes tantum iudicium de legalibus, non de fidei controuersiis. Quippe illorum erat iudicium ferre, vt dicitur II. Paralip. XIX. »vbicumque quaestio esset de lege, de mandato, de caeremoniis, de iustificationibus.«

Quid autem ex legis novae factis nouimus? Quaestione orta de necessitate circumcisionis, vt refertur Actor. XV. Antiocheni non ad Scripturam, sed ad Apolos, Hierosolymis tunc commorantes appellarunt: qui quidem sese controuersiae illius idoneos iudices declararunt, dum in concilio adunati dixerunt; »visum est Spiritui Sancto, et nobis.« Eadem iudicii forma, non ad Scripturam, sed ad

Tom. III.

Vv

Ec-

(12) In Psal. XXI.

Ecclesiam appellando, finita est caussa Quartodecimanorum, anno 266: Samosatenses quoque simili iudicio anno 266: Nouatiani anno 255: Ariani anno 325: Nestoriani anno 431. verbo: Quotquot haereses damnatae sunt, quotquot finitae caussae, viuorum iudicum examine, ac sententia damnatae, et finitae sunt.

SCHOLIION.

Hinc tamen non ita apte, iudicio nostro, quis inferret, vltimam fidei nostrae resolutionem in diuinum testimonium, ac in Ecclesiae propositionem ex aequo fieri; ita sane, vt haec caussa etiam habeatur, ac sit, in assensum nostrum influens. Enim huiusmodi resolutio, a priori, vt dicitur, et vt in caussa, in id vnice debet fieri, quod est formalis ratio mouens ad assensum: Ratio autem ita mouens est vnice diuinum testimonium, diuinaque auctoritas: nam debet esse adaequate increata, ac diuina: alias fides nostra non esset adaequate diuina, nec fides esset virtus rheologica. Hinc Paulus 1. ad Thessal. 2. dicit: »Gratias agimus Deo sine intermissione, quoniam quum accepissetis a nobis verbum auditus Dei, accepistis illud, non vt verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum Dei, qui operatur in vobis, qui credidistis.«

CAPVT III.

Errores his Ecclesiae dogmatibus contrarii recensentur; auctorum nomine dato; eorundem cauilla discutuntur.

Fuere Manichaei, qui, S. Augustino attestante, (1) docebant, superstitiosum esse fidem ante rationem imperare; quasi nihil credendum sit, nisi quod humano ratiocinio credibile appareat. Hunc errorem excitasse videtur Petrus Abaelardus, qui, vt Bernardus narrat, (2) »fidem definit aestimationem, quasi cuique in ea sentire, et loqui, quae libeat, liceat; aut pendeant sub incerto vagis, ac in variis opinionibus nostrae fidei sacramenta, et non magis certa veritate subsistant.«

Haec vestigia postea calcarunt Sociniani, haereticorum omnium perniciosissimi. Lutherani autem et Calvinistae vnicam fidei regulam admittere diuinam Scripturam, prout priuato spiritu, ac per-

sua-

(1) Lib. de vilitate credendi, cap. 1.

(2) Epist. cxc. cont. Abaelard.

suasione diuinitus immissa vnicuique clarescit, reiectis diuinis, et Apostolicis Traditionibus, atque Ecclesiae auctoritate omnino sprete.

Quae vero in sui erroris fulcimentum profertur momenta? Haec scilicet: Primum: Nisi omnia, quae credenda proponuntur, ad normam rationis ponderanda essent, non esset recte scriptum ab Ecclesiastico cap. xix.: »Qui cito credit, leuis est corde;« et a Ioanne 1. Epist. 4.: »Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint;« igitur ad humanum ratiocinium fides nostra exigenda est.

II: Beatissima Virgo Maria, vt dicitur Lucae 1. non leuiter Angelo Mysterium Incarnationis reuelanti crederit, sed »cogitabat qualis esset ista salutatio.«

III: Si absque euidenti ratione obiectis propositis credendum, sit, plura credi poterunt contra manifestam rationem; excusandique erunt infideles, si plura contra rationem credant.

III: Apostolus in priori ad Corinth. 11. scribit: »Animalis homo non percipit ea, quae sunt spiritus Dei. Spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur.« Et Ioannes Epist. 1. 2. cap. »Non necesse habetis, inquit, vt aliquis doceat vos, sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, et verum est, et non est mendacium.« Item in Euangelio cap. vii.: »Si quis voluerit voluntatem eius facere, cognoscat ex doctrina, vtrum ex Deo sit: an ego a me ipso loquar.« Quibus videtur comprobati iudicium priuati spiritus vnicuique fidelium proprii.

V: Scripturam apertissimam esse fidelibus singulis ex ipsis Scripturis euincitur. Legitur enim Deuter. xxx.: »Mandatum hoc, quod ego praecipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum.« Igitur diuinae legis volumina, et consequenter sacri omnes libri vnicuique fidelium aperta sunt, et perspicua. Deinde Isaiae viii. mandat Dominus, vt in rebus ambiguis recurramus tamquam ad iudicem, »ad legem magis, et testimonium.« Et Ierem. xxxi. nequis alienum iudicem quaerat, dicitur: »Dabo legem meam in visceribus eorum, et in corde eorum scribam eam.«

Rursus, legimus Psal. xviii.: »Praeceptum Domini lucidum, illuminans oculos.« Et Psal. cxviii.: »Lucerna pedibus meis verbum tuum, et lumen semitis meis.« Ac Petrus 11. Epist. cap. 1. dicit: »Habemus firmiorem propheticum sermonem, cui benefacitis attendentes, quasi lucernae lucenti in caliginoso loco.«

Insuper : Ioan. v. Christus non ad Ecclesiae iudicium , sed ad solam Scripturam Iudaeos remisit , vt veritatem Incarnationis iam peractae , et Messiae aduentum cognoscerent , dicens , »scrutamini »scripturas.«

Demum ; Act. xvii. Beroenses , ac nobiliores Thessalonicenses ad Paulli praedicationem »susceperunt verbum cum omni auiditate , »quotidie scrutantes scripturas , si haec ita se haberent.« Quod si ipsius Paulli verba ad Scripturarum iudicium sunt reuocata , quidni fas erit iudicium etiam ferre ex Scripturis de Ecclesiae Pastorum definitionibus ?

VI : In nouo praesertim testamento omnia aperta esse fidelibus , Apostolus docet , scribens in ii. ad Corinth. iv. : »Quod si etiam oportum est euangelium nostrum ; in iis , qui pereunt.« Atque in Apocalypsi v. dicitur Agnum , id est Christum , aperuisse librum , et soluisse signacula eius ; scilicet , post Christi mortem nullum amplius latere Mysterium.

VII : Quum Scriptura , inquit , sit verbum diuinum , nequit ab homine testimonium accipere : nam Christus Dominus Ioann. v. dixit : »Ego autem non ab homine testimonium accipio.« Nec enim quid absurdum magis excogitari posset , quam auctoritatem diuinam ab humana robur , et firmitudinem accipere.

VIII : Patres quoque adserere videntur , Scripturam vnicuique apertam esse , ac viuus iudicibus non indigere : ita Iustinus cum Tryphone disputans eundem solis testimoniis Prophetarum reuincit , quae adeo enucleata esse contendit , vt solo auditu , non interpretatione opus habeant. Chrysostomus (3) adfirmat , »omnia ex Scripturis diuinis plana esse.« Augustinus ait : (4) »Magnifice , et salubriter Spiritus Sanctus ita Scripturas sanctas modificauit , vt locis apertioribus fami occurreret , obscurioribus autem fastigia detegeret. Nihil enim fere de illis obscuritatibus eruitur , quod non planissimae dicitur alibi reperitur.«

Postremum argumentum e ratione ducunt haeretici , nobisque virtuosum circulum obiecerant. Aiunt , probare nos Scripturam ex Ecclesia ; Ecclesiam item ex Scriptura. Itaque versamur in fallaci , ineptaque circulatione ; non minus ac vagaretur , qui comprobaret matris alicuius honestatem ex testimonio filii ; et interrogatus , vnde nam sciat filium esse testem idoneum , ac probum , reponeret , id

(3) Hom. lxi. in Epist. ii. ad Thessal. (4) Lib. i. de Doct. Christ. cap. 6.

sibi constare ex matris attestacione. Addunt , penes Ecclesiam nullam haberi auctoritatem irreformabilem ; quum omnis homo mendax sit ; ac proinde ineptissimus ad ferendum iudicium de verbo Dei ; quod nequit subici errori. Haec potissimum obiciunt.

Quae tamen eo ipso , quae obiecta sunt ordine , soluimus. Ad I. dicimus : seruanda vtiq; Ecclesiastici , et Apostoli verba , monitaq; , dum nos alloquuntur homines dubiae fidei , Pseudoprophetae , ac Nouatores : non ita dum proponuntur credenda ab Ecclesiae Pastoribus , quos in fidei diiudicandis controuersiis irrefragabili veritatis afflatu duci nouimus. Vltro tamen concedimus , quod si cuique Religio Christi primitus proponeretur , prudenter nimis se gereret , si credibilitatis motiua ad rationis naturalis trutinam reuocaret. Verum aliud est requiri veritatis criterium in aliqua eligenda religione ; aliud , longeque distans , nihil credendum esse , nisi quod ratione percipitur , et ipsam religionem conculcare , quia plura depraedicat , quorum apertam causam reddere non valemus ; atque in ratione , non in auctoritate locare fidei disquisitionem.

Quin , vt adserit Bernardus , (5) Ecclesiasticus memorato loco , »non de fide in Deum , sed de mutua inter nos loquitur credulitate.« Reuera quantum adferat detrimenti credere hominibus subdolis , Iosue a Gabaonitis decepto , et ex Cryspos , et Hippolito in iusta caede sublati , demonstrant in hunc locum Expositores. Quidem ea verba , »qui cito credit , ita sumunt , ac si diceretur.« Qui se committit scortis , scilicet , et fornicariis , de quibus est sermo.

Ioannes vero accipiendus est de Pseudoprophetais , qui a fide Christi Iesu tunc temporis abducebant ; hunc in carne venisse negantes. Quorum , ac simillum scita probare Ioannes admonet , an nempe catholicis placitis illa adaptentur , conueniantque : sed probare debemus priuatorum quorumcumque hominum placita , noua potissimum , et obscura , atque ad rationis trutinam reuocare. At non ira de Religionis dogmatibus sentiendum . neque de illis Paulus , ac Ioannes loquuti sunt : Firmissimae enim ea sunt tenenda , non ad rationis tribunal transferenda.

Ad II. dicendum : B. Virginem prudenter quidem examinasse qualis esset illa saluatio : timere enim poterat primo aspectu , an qui loquebatur esset verus , an ementitus Dei nuntius. Astatim , ac cognouit verbum Angeli esse verbum Dei , absque haesitatione , et

(5) Laud. cont. Abael. Epist.

vlteriore examine credens, »ecce, inquit, ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. « Quare, nec citius, nec tardius credit, quam oportuit.

Tertii sequela neganda est: Principio enim, ea, quae per fidem credenda proponuntur, sunt quidem supra, sed non contra rationem. Deinde, licet ratione demonstrari non possint, ostendi tamen potest rationi non repugnare; et demum ea esse, a Deo dicta; proindeque, prudentissime credibilia. Nihil autem horum habent infideles vt suos errores excusent.

Quae quarto loco obiciuntur haud iuuant heterodoxos. Itaque inquirendum primo est pro Paullini testimonii intelligentia, quid homo animalis, quid spiritualis sit. Dicitur autem primus, qui solum sensum, et naturale rationis lumen in iudicando sequitur; spiritualis e contrario, qui fide, et Spiritus Sancti illuminatione illustratus est. Ergo Paulli verborum sensus est, quod nec philosophi, nec sensuum ductum sequentes, fidei mysteria percipiunt, quae rament credentes assequuntur. Verum non dicit Apostolus spiritualem hominem omnia Scripturarum arcana proprio spiritu peruadere, et ad omnes difficillimas quaestiones definiendas esse idoneum: quod licet alicui eximiae sanctitatis viro aliquando fuerit concessum; cauere nos debemus, iuxta Augustini monitum, (6) »tales tentationes »superbissimas, et periculosissimas, magisque cogitare, et ipsum »Apostolum Paullum, licet diuina, et caelesti voce postratum, »et instructum, ad hominem tamen missum esse, vt sacramenta »perciperet, et copularetur Ecclesiae,« ceter.

Accedit, quod illa verba, »iudicat omnia,« non idem sunt, ac omnia definit, sed recipit, approbat, plaque affectione diiudicat. Quod explicat S. Thomas (7) comparatione vigilantis, qui recte iudicat se vigilare, et aliud dormire, quoniam reuera, »non »sunt res quales videntur dormienti, sed quales videntur vigilantis;« alioquin si imbutus fide omnia diiudicat, »cur non expedit difficillima theoremata? »cur indiget cum Eunucho, et discipulis euntiibus in Emmaus expositore, et interprete?

Quod autem Ioannes dicit in Epist. I. verissimum est. Nam per fidei spiritum, internamque vnctionem, poterant dignoscere Parthi quidquid in illis mandatis implendis praestandum erat; distinguere etiam Pseudoprophetas negantes Verbi diuinitatem, et incarnationem:

(6) In Prolog. lib. de Doct. Christ. (7) Lect. in. in cap. II. Epist. I. ad Cor.

nem: sed illis haec mysteria iam innouerant per Apostolicam praedicationem; ait enim ibidem Ioannes: »Non scripsi vobis quasi ignorantibus veritatem, sed quasi scientibus eam.« Vnde ex hoc loco hoc tantum inferitur: scilicet, habentes spiritum, et vnctionem Dei, nisi suis desint partibus, quidquid ad salutem necessarium sit, scire, neque in errorem ab haereticis induci, si acceptam a Pastoribus Ecclesiae doctrinam, institutionemque teneant.

Quid quod? Vnctio haec interna externum Ecclesiae magistratum nequaquam excludit, sed adiuvat mentem, atque inspiratione occultae virtutis efficit, vt quae dicuntur forinsecus, in corde fermentur. Quod si Ecclesiae magisterium non requiritur: »quid ergo nos facimus, quia docemus? Si vnctio eius docet nos de omnibus, quasi nos sine causa laboramus,« inquit subtilissime Augustinus. (8)

Insuper, Ioannis sermonem dirigi ad Ecclesias, non ad fideles singulos, Siluius tenet. (9) Itaque sensus verborum Ioannis est: Spiritus Sanctus vestras docet Ecclesias, neque opus est, Pseudoprophetae vos docturi sese ingerent inter vos.

Hac ipsa expositione soluitur testimonium de promptum ex Euangelio. Siquidem qui fecerit voluntatem Dei, doctrinam sibi in suo statu necessariam cognitam habebit, atque perspectam; non tamen sine externo doctore: quemadmodum Iudaei, quos Christus alloquitur, Euangelium tot tantisque argumentis annuntiatum, et comprobatum recepissent, si diuinis praeceptis obtemperassent, dum Deus illis dederat Filium suum in ducem, et praeceptorem. Testimonia item quinto argumento congesta, facili negotio exponi valent. In loco itaque Deuteronomii tantum adseritur, Deum non dedisse mandata impossibilia, sed litteris consignasse eadem praecepta, quae naturae lex singulorum hominum cordi inscripserat: quare non vrgent nos laudata verba, sed potius ipsos haereticos adserentes tam difficile esse implere, legis mandata, quam caucatum transuolare. At legis praecepta acquirissima sunt, leuia, iucunda, et lata nimis, »si charitas, quae est plenitudo legis, inhabitet in corde,« ait Augustinus. (10) Et hanc quidem interpretationem confirmant haec, quae in textu sequuntur verba: »iuxta te est sermo »valde in ore tuo, et in corde tuo, vt facias illum.«

Apud

(8) Tract. III. in Epist. Ioan.
(9) Opusc. v. lib. I. q. 3. art. 6.

(10) Quaest. LXXX. in Deut.

Apud Isaiam vero loco citato damnantur illi, qui ad Pythones, et maleficos confugunt, vt cognoscant futurorum euentus; quod sane in lege Domini, Deut. xviii. v. 9. prohibitum est. Constat id ex verbis proxime praecedentibus; nempe: »et quum dixerint ad vos: quaerite a Pythonibus, et a diuinis, qui strident in incantationibus suis.«

A Hieremia autem praedicitur Testamentum nouum, in quo non solum lex forinsecus terret minitendo, sed etiam gratia intrinsecus adiuuat amorem iustitiae inspirando, neque cordi inscribitur attramento, sed spiritu Dei viui, vt inquit Apostolus ii. ad Cor. 3.

Verissimum deinde est, quod in Psalmis dicitur; scilicet, Scripturam lucernam esse, et pedibus, ac semitis, seu peragendis operibus regulam exhibere; tamen reuelatione supposita, atque Ecclesiae Doctorum declaratione praemissa; quod idem Psalmista testatur, dicens: »reuela oculos meos, et considerabo mirabilia tua.« Itemque: »declaratio sermonum tuorum illuminat, et intellectum dat paruulis.« Petrus quoque non frustra caliginosum locum commemorat; sed vt demonstret opus esse, vt qui lucem non habent, ab aliis, qui sacras litteras callent, illam foeneretur: vti fecit Hieronymus, dum Alexandriam perrexit ad Didimum. Quod et fecerunt alii viros in Scripturarum intelligentia peritissimos consulentes, vt eos erga dubia sua audirent. Et his quidem exhibita est in caliginoso loco lucerna; quam contemnent sectarii, in tenebris, et in vmbra mortis sedent.

Ex testimonio insuper Ioannis nihil euincitur. Primo, quoniam nec Romana Ecclesia prohibet, nec veritatis amatores sacrarum litterarum studio, et intelligentiae vaccent; imo hoc maximopere commendat, Dei verbum tanquam fidei normam nobis proponendo. Sed aliud est Scripturam expendere, scrutari, discutere, et ex ea veritatem quaerere; aliud ipsius authenticitatem dignoscere, sensum ambiguum definire, et de fidei controuersis ferre iudicium.

Praeterea non remittit eo loco Christus Iudaeos ad solam Scripturam; sed primo ad testimonium Ioannis v. 33. post hac ad opera a se patrata v. 36. vltius ad testimonium, quod de illo perhibet Pater, v. 37. Quae igitur fronte solam Scripturam haeretici depraedican-? Quomodo probant per illa verba Iudaeos ad sacrorum librorum lectionem remitti?

Quod tandem ex Apostolorum actibus additur sic est exponendum,

dum, vt Beroenses non ad Scripturas legendas se conuerterint, vt crederent Paulo; iam enim verbum cum omni audiente susceperant; sed vt in fide proficerent, videntes omnia quae de Christo ab Apostolo nuntiabantur, vaticiniis Prophetarum fuisse praedicta. Vidit hoc Grotius, quem tanti Nouatores faciunt, atque in hunc locum haec scripsit: (11) »non quod dubitent de veracitate Pauli, et Silae, sed vt prophetica scripta cum illorum verbis conferendo, magis magisque in veritate confirmarentur, et haberent vnde alios conuincerent.«

Pro sexto soluendo dicendum: Apostolum tantummodo affirmare, praedicationem euangelii, ac Christi fidem opera discipulorum per orbem terrarum diffundi; ac si plurimi mysteria redemptionis non percipiunt, abscondi illis, ob idololatriae, ac aliorum peccatorum perpetrationem. Liquet hoc ex sola Epistolae lectione. In Apocalypsi autem dicitur agnus occisus accepisse librum, et signacula eius soluisse, quia in Christi morte typi veteris Testamenti completi sunt; vt demonstrauit etiam scisso veli templi, iuxta communem Patrum, ac Interpretum expositionem.

Ad septimum dicimus: testimonium accipere, apud Ioannem duplicem habere sensum; primus est, alterius testimonium admittere; secundus, alterius testimonium requirere, eoque indigere. Priori sensu ait Ioannes cap. iii.: »testimonium eius nemo accipit.« Et in Epist. i.: »si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est.« In altero sensu ait Christus: »ego non ab homine testimonium accipio:« de ipso siquidem propria opera perhibebat testimonium, vt ibidem ait, »maius Ioanne.«

Negandum itaque, quod Christus non admittat aliud testimonium, et si illud non requirat, quasi aliunde ipsius veritas non consistat. Imo Christus ipse ait v. 32.: »alius est qui testimonium perhibet de me, et scio quod verum est testimonium, quod perhibet de me.« Et cap. xv. alloquens Apostolos dicit: »et vos testimonium perhibetis, quia ab initio mecum estis.« Licet ab hoc testimonio robur, ac firmitatem veritas in se non habeat, magis tamen explicatur, proponitur, exhibeturque.

Octauum argumentum dum soluere aggredimur, miramur, vel maxime, quod ad Patrum auctoritatem Sectarii confugiant; adeo aperte aduersum illorum insaniam Patres loquuti sunt. Obscurissimi

Tom. III.

Xx

(11) Tom. ii. Op. Th. pag. 630.

mam illam, Scripturam scilicet, dixerunt Irenaeus, (12) Origenes, (13) alii. Chrysostomus ait esse agrum, in quo sapientiae thesaurus absconditur; eiusque profunditatem miratur. (14) Ambrosius scribit esse mare habens in se profundam altitudinem prophetorum aenigmatum. (15) Hieronymus ad Paullinum ait, eam sine magistro ac Doctore intelligi non posse; ac tot, tantisque obscuritatibus inuolutas esse Paulli epistolas alibi dicit, vt ad illas intelligendas Dei auxilio indigamus. (16) Atque Augustinus, eodem, quem obiciunt, loco, inquit quaedam Scripturarum dicta densissimam obducere caliginem; atque in illius operis Prologo exemplum nobis Paulli, et Cornelii proponit, vt nos Ecclesiae magisterio imbuendus subiciamus, vitemusque praesumptiones periculosissimas. Exit ergo ex Patrum mente, et sententia Scriptura adeo clara, vt non indigeat Ecclesiae approbatione?

Quando igitur auctoritas Iustini obicietur, dicendum, loqui illum de Messiae aduentu, ac cum Iudaeo recipiente prophetarum oracula, quae euidenter demonstratur promissum in lege Reparatores aduenisse: ex quo vnice infertur quaedam in Scripturis praenuntiata posse aduersus inimicos veritatis propugnari, dum tamen et hi ex maiorum suorum traditione Scripturas ipsas suscipiant. Chrysostomus autem intelligendus est de ea Scripturarum parte, quae praecepta moralia continet, quaeque vt plurimum dilucide proponuntur: sed et in his quoque Ecclesiae institutionem necessariam agnoscit, dum ait: (17) »si non potueris assiduitate lectionis inuenire quod dicitur, accede ad sapientiores, vade ad Doctorem.« Demum Augustinus, neque de omnibus Scripturae locis accipiendus est, vt constat ex particula, *ferè* ab ipso apposita; neque Scripturas absque Ecclesiae auctoritate, ac consultatione commendat. Scribit enim post pauca: (18) »in canonicis autem Scripturis Ecclesiarum catholicarum quamplurimum auctoritatem sequatur.

Similiter: (19) »quisqu岸 falli metuit obscuritate quaestionis, Ecclesiam de illa consulat, quam sine vlla ambiguitate sacra Scriptura demonstrat.« ; Quid tamen in expiscandis Augustini sententiis immoramur? Sat sit tritam omnium ore ipsius Doctoris, senten-

(12) Lib. ii. cap. 47.

(13) Lib. iii. cont. Celsum.

(14) Hom. xi. in Ioan.

(15) Epist. xl. iiii. ad Constantium.

(16) Quaest. x. ad Hedib.

(17) Laud. Hom. iii.

(18) Cap. viii. Laud. Operis in arg.

(19) Lib. i. cont. Cresc. cap. 33.

entiam audire: (21) »ego vero euangelio non crederem, nisi me catholicae Ecclesiae commoueret auctoritas.«

Ad vltimum hoc esto responsum: Nequaquam nos obiecto circulo agi: committitur enim circulus eiusmodi dum hoc per illud, illudque vicisim per hoc probatur, apud illum, qui neutrum concedit; et ita quidem circulantur haeretici, qui priuatum spiritum ex Scripturis apertissimis, ac iridem Scripturas ex spiritu priuato nobis demonstrare contendunt. Quod si nos ad Paganum refellendum veritatem christianae Religionis ex Scripturis, veritatem insuper Scripturarum ex fide, quae in christiana Religione viget comprobaremus, circularemur vtique. Sed hunc nos tali methodo ad fidem trahere haud conaremur, sed propositis credibilitatis motibus, ac summa Dei reuelantis auctoritate vna ac veracitate demonstrata. Atque consimili demonstrandi ratione cum haereticis vtitur. Quod certe non, circulari, sed recta oppugnatorem aggredi est. Vel si circulatorie vagari hoc sit, omnis omnino ratiocinatio, in qualibet illa formetur scientia, tali vitio laboret erit opus.

Illud autem, quod superaddunt Sectarii, omnem scilicet hominem mendacem esse, si quid probat sane mendacem esse probat Lutherum, Caluinum, ac omnium quorumcumque haeticorum spiritum, qui proculdubio humanus est. Nam Ecclesiae Pastores diuino reguntur spiritu ex repetitis Christi Domini promissis: vnde irreformabilis eorum auctoritas habetur; praesertim vbi de fidei, morumue quaestionibus iudicium intercedit, ferturque.